

ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΛΦΙΩΤΗ
Οικονομολόγου

Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΜΕΝΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Μεταπολεμικῶς τὸ θέμα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων χωρῶν ἀπασχόλησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολῇ τόσο τοὺς οἰκονομικοὺς ἐπιστήμονας ὅσον καὶ τοὺς ὑπευθύνους παράγοντας τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς πολιτικῆς τούτων. Ἰδιαιτέρως ὅμως ἡ προσοχὴ πάντων ἔχει στραφῆ πρὸς τὰς καλουμένας «ὑπαναπτύκτους»¹ χώρας, τῶν ὁποίων ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, ἐκ λόγων ἱστορικῶν, τοὺς ὁποίους δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν ἐνταῦθα, κατέστη τὸ πλεόν ἐπιτακτικὸν αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας.

Βεβαίως καὶ παλαιότερον κατεβάλλοντο προσπάθειαι συλλογικαὶ ἢ ἀτομικαὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν προβλημάτων τῶν πτωχῶν χωρῶν, ὡς ἐκαλοῦντο τότε, πλὴν ὅμως δὲν εἶχον τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξόδου τούτων ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς στασιμότητος, οὔτε εἶχον λάβει ἐπίσημον διεθνῆ χαρακτῆρα. Οὕτω, τόσο ἡ ἀσκουμένη οἰκονομικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων εἰς τὰς πτωχὰς χώρας, ὅσον καὶ ἡ καθ' οἶον-δήποτε τρόπος ὑποβοήθησις τούτων ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων, σαφῶς περιωρίζετο εἰς τὴν λήψιν ὠρισμένων μέτρων ἱκανῶν νὰ προκαλέσουν μίαν προσωρινὴν ἀπομάκρυνσιν ἢ ἀμβλυσιν τῶν ἐκάστοτε ἐμφανιζομένων οἰκονομικῶν διαταραχῶν ἐντὸς τῆς συγκεκριμένης χώρας.

Σήμερον αἱ καταβαλλόμεναι προσπάθειαι οὐσιαστικῶς κατατείνουν εἰς τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς πραγματικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἀναπεταθεῖσαι δὲ ἐπὶ διεθνοῦς πεδίου, ἔχουν προσλάβει ἕνα χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος ὑπαναπτύξεως κατὰ τρόπον γενικόν.

1. Ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦμεν τὸν ὄρον «ὑπαναπτύκτοι χώραι», ἂν καὶ ἔχομεν ἐπιφυλάξεις διὰ τὴν ὀρθότητα τούτου, ὡς παλαιότερον ἔχομεν ἀναπτύξει εἰς ἄρθρον μας ὑπὸ τὸν τίτλον «Κριτικὴ ἀνάλυσις τοῦ ὄρου Ὑπαναπτύκτος χώρα», Οἶκον. Ταχυδρόμος, φύλ. 23-3-1967.

Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει, διότι κατέστη πλέον φανερόν, ὅτι ἐκ τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐπιλύσεως καὶ μόνον τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀπορρέουν ἐκ τῆς ὑπαναπτύξεως τῶν διαφόρων χωρῶν, θεωρουμένων ὡς ἐνιαίου κοινωνικοῦ συνόλου, ἐξαρτᾶται ἡ ἐδραίωσις μιᾶς ἰσορροποῦ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως ὡς καὶ ἡ διασφάλισις μιᾶς πραγματικῆς ὑλικῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ διεθνoῦς κλίματος.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ὠδήγησεν εἰς μίαν συστηματικὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τοῦ ὅλου θέματος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος ὑπαναπτύξεως.

Ὡς γνωστόν, εἶχε καταστῆ πλέον φανερόν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι αἱ κλασσικαὶ διαδικασίαι οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀπεδεικνύοντο ἀνεπαρκεῖς καὶ ἱστορικῶς ἀνέφικτοι διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Αἱ δὲ ὑπανάπτυκτοι χῶροι ὀδηγοῦμεναι ἐξ ἀνάγκης προσέφευγον, κατὰ περιπτώσιν, εἰς ἰδιοτύπους διαδικασίας, καθαρῶς ἐμπειρικές.

Ἦδη ἡ τάσις αὕτη πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ὑπαναπτύξεως ἔφερε τὴν οἰκονομικὴν σκέψιν ἐνώπιον τῆς ἀνάγκης συστηματοποιήσεως τῶν ἐμπειρικῶν διαδικασιῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ προσανατόλισε τοὺς οἰκονομικοὺς ἐπιστήμονας πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς διαμορφώσεως μιᾶς νέας γενικῆς θεωρίας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁ καθηγητῆς Γκ. Μυρντάλ γράφει : «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐμπειρικὴ ἐπιστήμη θὰ δημιουργήσῃ μίαν νέαν θεωρίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἡ ὅποια δὲν θὰ φέρῃ οὐδόλως τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐκ παραδόσεως τύπων».

Μέχρι τοῦδε πολλοὶ οἰκονομικοὶ συγγραφεῖς ἐπειράθησαν ὅπως δι' ἐργασιῶν των ἐμφανίσουν μίαν τοιαύτην ὠλοκληρωμένην θεωρίαν ὑπαναπτύξεως. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν ἑνδεικτικῶς :

α) τὸν R. Nurske, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ συγγράμματός του «Προβλήματα σχηματισμοῦ κεφαλαίου εἰς ὑπαναπτύκτους χώρας» ἐπεχείρησε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ θέμα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως κυρίως διὰ τῆς θεωρίας του τῆς ἰσορροποῦ ἀναπτύξεως.

β) τὸν H. Liebenstein, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «Economic Backwardness and Economic Growth» προβαίνει εἰς μίαν καθαρῶς θεωρητικὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος, διὸ ὑπὸ τινων ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐγκεφαλικὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου μᾶλλον ἀνεφάρμοστος.

γ) τὸν O. Lanqe, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τῆς «Ἐθνικῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως».

δ) τοὺς G. Meyer καὶ R. Baldwin, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ ἔργον των «Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις» ἐπιχειροῦν μίαν ἀνασκόπησιν τῶν θεωριῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως αὐτῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐξετάζουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ταχύρρου-

θμον ανάπτυξιν των και τέλος την διατήρησιν επιτευχθέντος ύψηλου επιπέδου ανάπτυξεως.

ε) τόν W. Arthur Lewis, ό όποιος εις τό έργον του «Θεωρία Οικονομικής 'Αναπτύξεως» προβαίνει εις μίαν ύπόδειξιν τεχνικής τής ανάπτυξεως.

Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΥΠΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Αί ώς άνω πρωτοποριακαί έργασίαι, είναι γνωστόν, ότι άπετέλεσαν τό έναυσμα μιās εύρυτέρας κινήσεως και παρώτρυνον πολλούς οικονομικούς επιστήμονας να λάβουν θέσιν εκφράζοντες τάς άπόψεις των θετικώς ή άρνητικώς. Ούτω και ήμεις, έν τή έπιθυμία όπως συμβάλωμεν κατά τό δυνατόν εις την γενικήν προσπάθειαν αντιμετώπισεως του προβλήματος διαμορφώσεως μιās θεωρίας οικονομικής ανάπτυξεως των ύπαναπτύκτων χωρών θα επιχειρήσωμεν έν συνεχεία να εκθέσωμεν τάς ιδικάς μας σκέψεις έντός των πλαισίων φυσικά του διατιθεμένου ήμιν χώρου.

Πριν ή προβώμεν εις την ανάπτυξιν του θέματος θα άσχοληθώμεν δι' όλίγων με τόν καθορισμόν των χαρακτηριστικών των ύπαναπτύκτων χωρών. Τό τοιούτον θεωρούμεν άπαραίτητον καθ' όσον ό καθορισμός των γενικών χαρακτηριστικών τής ύπαναπτύξεως, προσδιορίζων τά πλαίσια έντός των όποιων θα κινηθή ή οικονομική σκέψις δια την δημιουργίαν τής αναγκαιούσης θεωρίας, θα προσανατολίση καλύτερον την οικονομικήν έρευναν προς τούς κυρίους στόχους του όλου θέματος.

Κατά την άποψίν μας, τά γενικά χαρακτηριστικά τής φυσιογνωμίας των ύπαναπτύκτων χωρών, ώς ταύτα έχουν έπισημανθῆ ύπό διαφόρων μελετητών, δύνανται να συνοψισθοῦν ώς εξής :

- α) Μέγα ποσοστόν πληθυσμού άπασχολουμένου εις την γεωργίαν.
- β) Ύψηλή συμμετοχή γεωργικού εισοδήματος εις την διαμόρφωσιν του έθνικού προϊόντος.
- γ) Παντελής έλλειψις ή ύπαρξις μικράς βιομηχανίας, δασμοβίου, περιοριζόμενης κατά κύριον λόγον εις την μεταποίησην.
- δ) Ύπαρξις ύπολλειμμάτων φεουδαρχικών ή ήμιφεουδαρχικών ιδία εις την ύπαιθρον.
- ε) Κυριαρχία παραδοσιακών τρόπων και μεθόδων καλλιέργειας.
- στ) Χαμηλή παραγωγικότης εις όλους τούς τομείς δραστηριότητος.
- ζ) Έλλειψις κεφαλαιουχικού έξοπλισμού και τεχνικοοικονομικών στελεχών.
- η) Ύπαρξις ύψηλου μονίμου ποσοστού άνεργίας και ύποαπασχολήσεως.

Μετά τόν ώς άνω καθορισμόν των γενικών χαρακτηριστικών τής ύπαναπτύξεως δέον όπως αναλυθώσιν οι «όροι ανάπτυξεως» εκ των όποιων κατά

κύριον λόγον εξαρτάται ή δυνατότης επίτευξως τῆς ἐπιθυμητῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς ὑπαναπτύκτου χώρας.

Κατὰ βάσιν εἰς ἄλλας τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας οἱ «ὄροι ἀναπτύξεως» ἐμφανίζονται δυσμενεῖς καί ἐνεργοῦν ἀνασταλτικῶς, παρακωλύοντες οὕτω τὴν «ἀπογειώσιν» τῆς οἰκονομίας.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι : α) αἱ οἰκονομίαι τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν παρουσιάζουν μίαν σοβαρὰν ἐμπορικὴν καὶ χρηματιστικὴν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, β) ἡ οἰκονομικὴ νοοτροπία παραμένει προσκεκολλημένη εἰς τὰς κλασσικὰς μεθόδους οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ γ) ἡ ροπὴ πρὸς τὴν «κατανάλωσιν ἐπιδείξεως» εἶναι λίαν ὑψηλή.

Ι. Ἐμπορικὴ καὶ χρηματιστικὴ ἐξάρτησις.

1. Ἐμπορικὴ ἐξάρτησις : Ὁ βαθμὸς τῆς ἐμπορικῆς ἐξάρτησεως μιᾶς ὑπαναπτύκτου χώρας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκτιμᾶται ἐκ τῆς διαρθρώσεως καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ τῆς ἐμπορίου. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἐξάρτησεως ταύτης εἶναι ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐξαγωγῶν περιορίζεται κυρίως εἰς πρῶτας ὕλας, ὑπὸ τὴν φυσικὴν των μορφήν, καὶ εἰς ἀκατέργαστα προϊόντα, ἐνῶ τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν εἰσαγωγῶν εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα καταναλωτικοῦ χαρακτῆρος καὶ εἶδη ὑπερπολυτελείας.

Εἶναι πλέον ἀποδεδειγμένον ὅτι αἱ ἀνεπτυγμέναι χῶραι ἀπορροφοῦν ἐκ τῶν ὑπαναπτύκτων, ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ δὲν τελοῦν ὑπὸ ἀποικιακὴν ἐξάρτησιν οἰασθῆποτε μορφῆς, κατὰ κανόνα ἀγροτικὰ προϊόντα καὶ μέγα τμῆμα δρυκτοῦ πλοῦτου ὑπὸ μορφήν πρῶτης ὕλης. Ἀντιθέτως δὲ προμηθεύουν εἰς ταύτας καταναλωτικὰ ἀγαθὰ καὶ εἶδη ὑπερπολυτελείας, προκαλῶντας οὕτω κατασπατάλησιν τῶν πενιχρῶν των συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων.

Τὸ τοιοῦτον δημιουργεῖ μίαν σοβαρὰν ἐξάρτησιν τῆς ὑπαναπτύκτου χώρας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ θέτει τὴν οἰκονομίαν ταύτης εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μετ' αὐτῆς συναλλασσομένων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ βάσιν ἐπιτυχάνουν τὴν μονοπώλησιν τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, γενόμεναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ οἱ κύριοι ρυθμισταὶ τῶν τιμῶν τῶν εἰσαγομένων ὅσον καὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων.

2. Χρηματιστικὴ ἐξάρτησις : Ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς ἐξάρτησεως δυσμενῶς ἐπίδρα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν «ὄρων ἀναπτύξεως» καὶ ἡ χρηματιστικὴ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ βαθμὸς τῆς ὁποίας συναρτᾶται ἀπὸ τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπενδύσεων τοῦ ἄλλοδαποῦ κεφαλαίου. Ὡς γνωστὸν αἱ ἐπενδύσεις τοῦ ἄλλοδαποῦ κεφαλαίου ἀντὶ νὰ προκαλοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βασικῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς παρακωλύουν ἢ ἀναστέλλουν ἐπὶ μακρὸν ταύτην. Ἄμεσος συνέπεια τοῦ τοιούτου ρόλου τῶν ξένων ἐπενδύσεων εἶναι ἡ παρεμπόδισις τῆς οἰκονομικῆς «ἀπογειώσεως» τῆς χώρας.

Χαρακτηριστικὸν τῶν ἐπενδύσεων τοῦ ἄλλοδαποῦ κεφαλαίου εἶναι ὅτι

τοῦτο προσανατολίζεται κατὰ περίπτωσιν εἰς φυτείας (ὡς συμβαίνει εἰς τὰς χώρας τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς), εἰς ὄρυχεῖα, εἰς ἐπιχειρήσεις πίστεως, ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου κλπ.

Ἐπίσης ἔμμεσον μορφήν ἐξαρτήσεως ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ παντὸς εἶδους βοήθεια, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ αὕτη δαπανᾶται εἰς ἀντιπαραγωγικούς τομεῖς.

II. Προσκόλλησις οἰκονομικῆς νοοτροπίας εἰς κλασσικὰς μεθόδους.

Ὡς γνωστὸν ἐν οἰκονομικὸν καθεστῶς ἐμφανίζει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ὑφήν ἐπιβιώσεις τοῦ παρελθόντος καὶ σπέρματα τῆς μελλοντικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως. Τὸ ὅλον πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν, ἀνάλυσιν καὶ μελέτην τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης ὑφῆς τῆς οἰκονομίας τῆς δεδομένης ὑπαναπτύκτου χώρας. Ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πραγματικῆς φυσιογνωμίας τῆς οἰκονομίας τῆς συγκεκριμένης χώρας. Διὰ τὴν ἐπιτευχθῆ ὁμως τοῦτο ἀπαιτεῖται μία ὀρθολογικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη τῆς δεδομένης οἰκονομίας, ἕνας ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν προβλημάτων τῆς καὶ μία μεθοδικὴ ἀνάλυσις τούτων.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν, κατ' ἀρχήν, ἡ ἀνακάλυψις καὶ μελέτη τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας εἰς τὴν συγκεκριμένην ἱστορικὴν στιγμήν τῆς ἐξελίξεώς τῆς καὶ συγχρόνως ἡ ἐπισήμανσις τῶν πραγματικῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα παρακωλύουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς, ἵνα καταστῆ, ἐν συνεχείᾳ, δυνατὴ ἡ λήψις τῶν ὀρθῶν, ἀναγκαίων καὶ συγκεκριμένων μέτρων.

Ἡ προσκόλλησις ὁμως τῆς οἰκονομικῆς νοοτροπίας τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων καὶ τῶν ἀσχοῦντων τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν εἰς τὰς κλασσικὰς θεωρίας δυσχεραίνει τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐπίσης ἡ παραδοσιακὴ τῶν ἐμμονῆ εἰς ἕνα «οἰκονομικὸν φορμαλισμὸν» μετατρέπει τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην εἰς ἕν «συνταγολόγιον» καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀσκησιν μιᾶς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἱκανῆς νὰ ἐπιλύσῃ τὰ προβλήματα τῆς ὑπαναπτύξεως καὶ νὰ διανοίξῃ τὴν ὁδὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

III. Ροπὴ πρὸς κατανάλωσιν ἐπιδείξεως.

Ἡ ἀνάπτυξις ἀπαιτεῖ κεφάλαια. Ταῦτα δὲ δύνανται νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἐκ τῆς κυριωτέρας τῶν πηγῶν, τῆς ἀποταμιεύσεως. Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους ὁμως χώρας αἱ ἀνώτεραι εἰσοδηματικαὶ τάξεις, αἱ δυνάμεναι νὰ ἀποταμιεύουν, χρησιμοποιοῦν τὸ οἰκονομικὸν των πλεόνασμα εἰς δαπάνας ἐπιδείξεως ἢ μεταφέρουν τοῦτο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀντὶ νὰ τὸ ἐπενδύουν εἰς παραγωγικὰς δραστηριότητας. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διοχέτευσις τῶν κεφαλαίων εἰς «νεκρὰς ἐπενδύσεις», ὡς εἶναι αἱ πολυτελεῖς κατοικίαι, αἱ ἀγοραὶ ἀκινήτων, κοσμημάτων καὶ ἄλλων εἰδῶν ὑπερπολυτελείας, ἀποστερεῖ τὴν

οικονομίαν τῶν ἀναγκαιῶν «ἀποθεμάτων συσσωρεύσεως» καὶ ἐπιδρᾷ ἀνασταλτικῶς εἰς τὴν προσπάθειαν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐπίσης τὸ αὐτὸ συμβαίνει, κατ' ἀναλογίαν, καὶ μὲ τὰς τάξεις χαμηλοῦ εἰσοδήματος, αἱ ὁποῖαι ἐκ λόγων μιμήσεως προσφεύγουν καὶ αὐτοὶ εἰς δαπάνας πολυτελείας.

Ἄλλὰ τὸ περιεργον εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας κυριαρχεῖται ὑπὸ τῆς ἰδίας τάσεως καὶ προβαίνει συστηματικῶς εἰς ἀντιπαραγωγικὰς ἐπενδύσεις, ὡς εἶναι ἡ ἀνέγερσις μνημείων, δημοσίων κτιρίων πολυτελοῦς κατασκευῆς, αἱ διάφοροι δημόσιοι ἔορτασμοὶ κλπ., μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σπαταλῶνται κεφάλαια ἀμέσως ἀναγκαῖα εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας.

Γενικῶς, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἡ οὕτω κατακράτησις τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τοῦ οἰκονομικοῦ πλεονάσματος εἰς τὴν ἐμπορευματικὴν σφαῖραν καὶ οὐχὶ ἡ ἄμεσος διοχέτευσις τούτου εἰς τὰς παραγωγικὰς δραστηριότητας παρακωλύει εὐθέως τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ

Οὕτω μία ὑπανάπτυκτος χώρα ἵνα δυνηθῇ καὶ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς καταστάσεως ὑπαναπτύξεως δέον ὅπως, κατ' ἀρχὴν, ἐνεργήσῃ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος τῶν δυσμενῶν «ὄρων ἀναπτύξεως».

Ἐκ τῆς ὅλης μελέτης τοῦ θέματος κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτεῖται :

1. Μεταβολὴ εἰς τὴν σκέψιν.

Εἶναι γεγονός ὅτι εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας τὸ πλεῖστον τῶν οἰκονομολόγων, τῶν πολιτικῶν παραγόντων, τῶν φορέων τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος ὡς ἐπίσης ἡ κρατικὴ μηχανὴ καὶ, συνετεία τοῦ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, μέγα τμήμα τοῦ λαοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ, κατὰ τρόπον συναισθηματικόν, μίαν παραδοσιακὴν νοοτροπίαν ἐναντι τῶν προβλημάτων τῆς χώρας.

Φυσικὸν ἐπακόλουθον τῆς τοιαύτης καταστάσεως εἶναι ὅτι αἱ ἐπικρατοῦσαι οἰκονομικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀντιλήψεις δημιουργοῦν ἐν πλαίσιον τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῶν ὑφισταμένων ἢ ἐμφανιζομένων ἐξελίξεων καὶ προσδῶν, ἐπὶ διεθνoῦς κλίματος, ἔτι δὲ περισσότερο τὴν εἰσοδὴν τούτων εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς χώρας.

Ἐπομένως, τὸ πρῶτιστον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀρνητικοῦ τούτου στοιχείου, τὸ ὁποῖον οὐχὶ μόνον παρακωλύει τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἀλλὰ τείνει νὰ ἀποπροσανατολίσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἡ λήψις θαρραλέων καὶ ρεαλιστικῶν μέτρων καὶ ἡ δημιουργία θεσμῶν,

ικανῶν νὰ προκαλέσουν τὰς ἀπαραιτήτους μεταβολὰς εἰς τὴν σκέψιν ἐν γένει καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν νοοτροπίαν εἰδικώτερον.

Τὰ μέτρα ταῦτα δύναται νὰ συνοψισθοῦν ὡς κατωτέρω :

α) Ἀναδιοργάνωσις καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας.

β) Ἀναδιάρθρωσις καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς κρατικῆς μηχανῆς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν αὐτῆς.

γ) Ἐπιμόρφωσις τῶν φορέων τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος, τῶν διευθυντικῶν στελεχῶν καὶ τοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ, τεχνικοῦ καὶ ὑπαλληλικοῦ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μονάδων.

δ) Προσαρμογὴ τοῦ τύπου, τοῦ ραδιοφώνου κλπ. πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἐπίσης ἡ δημιουργία νέων θεσμῶν καὶ κινήτρων, κατὰ περίπτωσιν, θεωρεῖται ἀπαραίτητος.

Βεβαίως τὰ, ὡς ἄνω, προτεινόμενα δὲν εἶναι τὰ μόνα πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου. Ἡμεῖς ὅμως περιωρίσθημεν εἰς τὰ κυριώτερα, δεδομένου ὅτι μία λεπτομερὴς ἀνάπτυξις θὰ ἐξέφευγεν τοῦ παρόντος.

2. Διαρθρωτικοὶ δομικοὶ μετασχηματισμοί.

Μετὰ τοῦ θέματος τῶν ἐπικρατουσῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀντιλήψεων εἰς μίαν χώραν καὶ τὴν μεταβολὴν τούτων εἰς σχέσιν ἀλληλεξαρτήσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως εὐρίσκεται καὶ τὸ θέμα τῶν ὑφισταμένων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν δομῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν συνεχείᾳ.

Ὡς ἔχει ἀποδειχθῆ ἱστορικῶς ἡ ὑφισταμένη κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ἐπιδρᾷ ἀνασταλτικῶς καὶ παρακαλῶει τὴν ἀνάπτυξιν τούτων.

Καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, εἰς μίαν ὑπανάπτυκτον χώραν, εἰς τὴν γεωργίαν ἐπικρατεῖ ἡ μικρὰ ἐκμετάλλευσις, ὁ διασκορπισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ ἀνισότης εἰς τὴν κατανομὴν τῆς καλλιεργησίμου γῆς καὶ τοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον κατὰ βάσιν εἶναι χαμηλόν. Γενικῶς δὲ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὑπαναπτύξεως εἰς τὸν τομέα τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἶναι ἡ κλειστὴ παραγωγή, ἡ ἐκτατικὴ καλλιέργεια, ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων καὶ ἡ εἰς μέγιστον βαθμὸν τεχνικὴ καθυστέρησις.

Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας ἐκτυλισσομένη ἡ παραγωγικὴ διαδικασίᾳ ἐντὸς ἐνὸς πλαισίου κλειστῆς οἰκονομίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν παρέχει τὴν εὐχέρειαν χρησιμοποίησεως εἰς μεγάλον ποσοστὸν κεφαλαίων εἰς παραγωγικὰ μέσα, ἐξαναγκάζει τὴν ἐργασίαν νὰ διατηρῇ ἕνα βαθμὸν παραγωγικότητος πολὺ χαμηλόν καὶ ἐπιδρᾷ ἀνωφελῶς ἐπὶ τοῦ κόστους, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε καλύπτεται ἀπὸ τὴν τιμὴν πωλήσεως παρὰ μόνον περιπτωσιολογικῶς. Ἐπιπλέον ἡ παραγωγή συντελεῖται κατὰ τρόπον παραδοσιακόν καὶ πρωτόγονον.

Πάντα ταῦτα καθιστοῦν φανερόν μέχρι ποίου σημείου παρεμποδίζεται ἡ

ὀρθολογική ἐπένδυσις καὶ ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν παραγωγὴν μιᾶς τεχνικῆς ἀνωτέρου ἐπιπέδου.

Ἐν τέλει εἶναι σαφές ὅτι ἡ ἀγροτική οἰκονομία τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν κατὰ γενικὸν κανόνα ἐμφανίζει τὴν μορφήν τῆς ἀπλῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας, ὑφισταμένη τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορομεσιτικοῦ κεφαλαίου.

Παραλλήλως πρὸς τὴν τοιαύτην μορφήν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ὑφίσταται τὸ βιομηχανικὸν κεφάλαιον, τοῦ ὁποῦοι ἡ ὀργανικὴ σύνθεσις εἶναι χαμηλὴ καὶ τὸ ὅποιον εἶναι προσανατολισμένον πρὸς τὴν μεταποίησιν.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας τὸ κεφάλαιον παραμένει ἐμπορομεσιτικόν, ἡ βιομηχανία δασμόβιος καὶ ὁ συνήθης τύπος ἐπιχειρήσεως ἀτομικός.

Μόνη λύσις πρὸς ἄρσιν τῶν δομικῶν αὐτῶν φραγμῶν, οἱ ὅποιοι παρακωλύουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, εἶναι νὰ προκληθοῦν ὠρισμένοι διαρθρωτικαὶ μεταβολαὶ τόσον εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα, ὅσον καὶ τὸν βιομηχανικόν.

Αὗται δύνανται, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ συνίστανται :

Α'. Ἀγροτικὸς τομεύς :

α) Ἀγροτικὴ μεταρρύθμισις : Ἡ ριζικὴ ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος γῆς, ἀναλόγως μὲ τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, θὰ δημιουργήσῃ τὰς καταλλήλους συνθήκας διὰ τὴν ἀποδέσμευσιν τοῦ ἀγρότου ἀπὸ τὸν ἔργειον-ἰδιοκτῆτην καὶ τὸν παντὸς εἶδους τοκογλύφον.

Ἰδιαιτέρως ἡ πραγματοποιήσις τοῦ ὀλικοῦ ἀναδασμοῦ τῆς γῆς θὰ δημιουργήσῃ ἐν εὐνοϊκὸν κλίμα διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς σπατάλης ἐργασίας καὶ κεφαλαίων καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἄνοδον τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ αὐξήσιν τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἐδάφους.

β) Ἀνάπτυξις ἀγορᾶς : Ἡ δημιουργία καὶ ἀνάπτυξις ἑνὸς συστήματος ἀγορᾶς, ὅπου ὁ ἀγρότης θὰ δύνανται νὰ τοποθετῇ τὰ προϊόντα του μέσῳ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὀργανισμῶν, θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὸν ἐν ἐπίπεδον τιμῶν κατὰ τὸ δυνατὸν σταθερὸν καὶ ἱκανοποιητικόν.

Ὡσαύτως θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀγροτῶν καὶ θὰ ἐνεργήσῃ ἀποτελεσματικώτερον εἰς τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, δεδομένου ὅτι ὁ ἀγρότης εἶναι ὁ καλύτερος πελάτης τῆς ἐγγχωρίου βιομηχανίας.

γ) Ἰδρυσις Συνεταιρισμῶν : Ἡ ἰδρυσις Συνεταιρισμῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος θὰ ἐπενεργήσῃ θετικῶς διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀγρότου ἀπὸ τὸν κλοιδὸν τοῦ ἐμπορομεσιτικοῦ κεφαλαίου καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνετωτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀγροτικῶν καλλιεργειῶν.

δ) Δημιουργία εἰδικευμένων χρηματοδοτικῶν ἰδρυμάτων : Ἡ ἰδρυσις καὶ ἐπέκτασις τῶν ὀργανισμῶν εἰδικευμένης χρηματοδοτήσεως θὰ καταστήσῃ δυ-

νατόν τόν έφοδιασμόν τών άγροτών διά περισσότερων και πλέον χαμηλοτόκων δανείων και θά άπαλλάξη τούτους από τó βάρος έπαχθών χρεών.

ε) 'Αγροτική ασφάλις : 'Η δημιουργία ασφαλιστικών όργανισμών γήρατος ιατροφαρμακευτικής περιθάψεως, συντάξεως κλπ. είναι άπαραίτητος διά την ύπαιθρον, διότι άπαλλάσσει τόν άγρότην εκ τής άβεβαιότητας του μέλλοντος και ύποβοηθεϊ εις την άνοδον του βιοτικού του έπιπέδου.

Β'. Βιομηχανικός τομέος :

α) 'Ιδρυσις Δημοσίων 'Επιχειρήσεων : 'Η άνάληψις ύπό του κράτους βασικών τομέων εκμεταλλεύσεων με ύψηλήν όργανικήν σύνθεσιν κεφαλαίου θεωρεϊται άπαραίτητος, καθ' όσον ούτω μόνον θά έπηρεασθῆ και διευκολυνθῆ ó προσανατολισμός προς την κατεύθυνσιν ταύτην τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Είς τας ύπαναπτύκτους χώρας λόγω τής μη ύπάρξεως άνεπτυγμένης κεφαλαιοκρατικής τάξεως άφ' ενός και λόγω του προσανατολισμού τής βιομηχανίας προς την μεταποίησιν άφ' έτέρου, αί δημόσιαι επενδύσεις άποτελοϋν τόν πλέον άνάπτυξιακόν παράγοντα.

β) 'Ανάπτυξις έθνικού κεφαλαίου : 'Η λήψις μέτρων προς άνάπτυξιν τών κλάδων εκείνων, οι όποιοι χρησιμοποιοϋν, κυρίως, έγχωρίους πρώτας ύλας και εκείνων, οι όποιοι παράγουν προϊόντα δυνάμενα νά ύποκαταστήσουν εισαγόμενα, θεωρεϊται άπαραίτητος.

γ) 'Ιδρυσις μονάδων έξαγωγών : 'Αναγκαία προϋπόθεσις διά την άνάπτυξιν του έξαγωγικού έμπορίου είναι ή σύστασις και μεθοδική όργάνωσις όργανισμών έξαγωγών.

δ) 'Ιδρυσις πιστοδοτικών όργανισμών : Προς ένίσχυσιν του βιομηχανικού και βιοτεχνικού τομέως επιβάλλεται ή ίδρυσις και άνάπτυξις διαφόρων όργανισμών ειδικευμένης πιστοδοτήσεως.

ε) Βιομηχανική άποκέντρωσις : 'Η άποκέντρωσις τής βιομηχανίας είναι έν μέτρον, τó όποϊον συντελεϊ εις την ίσόρροπον άνάπτυξιν όλων τών περιοχών τής χώρας, εις την άποφυγήν δημιουργίας πόλων άνάπτύξεως και δυαδικών φαινομένων, και τó όποϊον επιδρά περιοριστικώς και διορθωτικώς επί τής ροπής προς έσωτερικήν και έξωτερικήν μετανάστευσιν.

3. Τεχνικαι καινοτομιαί.

Αί «τεχνικαι καινοτομιαί» ώς προκαλοϋσαι την αύξησιν τής παραγωγικότητας, βασικόν παράγοντα τής οικονομικής αναπτύξεως, επιβάλλεται όπως επιδιωχθοϋν εύθύς εξ άρχής.

'Η εισαγωγή εις την παραγωγήν πλέον τελειότερων εργαλείων και καλυτέρων μεθόδων θά συντελέσῃ εις την άνοδον τής παραγωγικότητας, την αύξησιν τής παραγωγής και τέλος θά οδηγήσῃ συμπαραμορτούντων και τών άλλων

στοιχείων, εις τὴν ἐπιθυμητὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ταχύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον.

Ἄναμφιβόλως, τὸ θέμα τῶν «τεχνικῶν καινοτομιῶν» εἶναι ἐκ τῶν πλέον λεπτοτέρων, διότι ἀπαιτεῖ φαντασίαν, θάρρος καὶ ἐν πνεῦμα ριζοσπαστικόν.

Αἱ «τεχνικαὶ καινοτομίαι», αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς μίαν ὑπανάπτυκτον χώραν εἶναι ποικίλαι καὶ διαφόρου βαθμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἀξιολογήσεως.

Αὗται εἶναι δυνατόν, κατὰ περίπτωσιν, νὰ ἀφοροῦν τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν παραγωγὴν, γενικῶς, ἐργαλείων παραγομένων κατὰ τόπους καὶ ἐξ ἐγχωρίων ὑλικῶν ἢ ἐυθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν πλέον συγχρόνων, ὡς εἶναι τὰ βασιζόμενα εἰς τὰς ἐφαρμογὰς τῆς διασπάσεως τοῦ ἀτόμου, τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλίου, τοῦ ἀνέμου κλπ.

4. Ταχύρυθμος οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Ἐν στοιχείῳ, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν προβληματικὴν τῶν σημερινῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνην τῶν εὐρωπαϊκῶν τοῦ παρελθόντος εἶναι ὅτι ἡ ἀνάπτυξις των δέον ὅπως πραγματοποιηθῆ δι' ἄλματος.

Αἱ ἐκβιομηχανισμένοι χῶραι σήμερον πλεονεκτοῦν αἰσθητῶς ἐναντι τῶν ὑπαναπτύκτων εἰς πάντας τοὺς τομεῖς. Κατὰ συνέπειαν, ἵνα ἡ ἀπόστασις αὕτη καλυφθῆ, ἐπιβάλλεται ὅπως ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν συντελεσθῆ μὲ τοὺς πλέον ταχεῖς ρυθμούς ἦτοι αὕτη εἶναι ἀλματική. Καὶ διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο μία ὁδὸς ὑπάρχει, ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν οἰκονομικὸν προγραμματισμόν.

Αἱ ὑπανάπτυκτοι χῶραι εἶναι ἀδύνατον, εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ ὑπὸ τὰς κρατούσας συνθήκας εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀνάπτυξιν των διὰ τοῦ αὐτοματισμοῦ τῆς ἐμπορευματικῆς ἀγορᾶς καὶ μέσῳ τῶν κλασσικῶν διαδικασιῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ὡς ἔχουν τὰ πράγματα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς δυνατότητας μιᾶς πραγματικῆς ποιοτικῆς μεταβολῆς τῆς οἰκονομίας των καὶ μιᾶς ποσοτικῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς των ὀφείλουν νὰ καταφύγουν εἰς ἓνα ἰδιότυπον προγραμματισμόν ἀναπτύξεως, τοῦ ὁποῖου στρατηγικὸς παράγων θὰ εἶναι αἱ παραγωγικαὶ ἐπενδύσεις.

Οὕτω διὰ τὰς χώρας ταύτας ἀνακύπτουν δύο βασικὰ προβλήματα : α) ἡ ἐξασφάλισις ἐπαρκῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων καὶ β) ἡ διοχέτευσις τούτων εἰς οἰκονομικὰς δραστηριότητας τοιαύτας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλέον ταχεῖα μεγέθυνσις τῆς παραγωγικῆς ἱκανότητος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Αὐτὰ τὰ δύο προβλήματα ἀκριβῶς ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀναπτύξεως.

Τὸ πρῶτον, ἡ κινητοποιήσις δηλαδὴ τῶν ἔθνικῶν πόρων πρὸς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ :

α) Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀντιπαραγωγικῆς καταναλώσεως.

β) Διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς δημόσια παραγωγικὰ δάνεια.

γ) Διὰ τῆς μέσῳ κινήτρων παροτρύνσεως τῶν ἰδιωτῶν ἀποταμειυτῶν δι' ἀνάληψιν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων.

δ) Διὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ὑποαπασχολουμένου ἐργατικῶν δυναμικοῦ τῆς γεωργίας εἰς τομεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπαιτοῦν ἀξιόλογον κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν, ὡς εἶναι π.χ. ἡ κατασκευὴ ὁδῶν, ἀρδευτικῶν ἔργων κλπ.

Τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μεθόδου ταύτης, εἰς τὴν πρώτην φάσιν, συνιστοῦν πολλοὶ οἰκονομολόγοι ὡς δυναμένην νὰ προκαλέσῃ αὐξήσιν τοῦ παγίου κεφαλαίου.

Ἐπίσης ὑπὸ τινων προτείνονται ὠριμένα μέτρα ὑποβοηθητικά, ὡς ἡ φορολογία τῶν μὴ χρησιμοποιουμένων παραγωγικῶς πόρων, ἡ ἀναγκαστικὴ ἀποταμειυσις, τὰ ἀναγκαστικὰ δάνεια, ἡ παροχὴ διευκολύνσεων καὶ κινήσεων, ὁ ἐξωτερικὸς δανεισμὸς κλπ.

Τὸ δεύτερον πρόβλημα, δηλαδὴ ἡ ἀρίστη κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων, δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῇ :

α) Διὰ τῆς δημιουργίας καὶ ἀναπτύξεως βιομηχανιῶν-κλειδιῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ταχύτερας αὐξήσεως τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας.

β) Διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν ἐπενδύσεων πρὸς βιομηχανίας, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παράγουν δι' ἐξαγωγήν μὲ ἀνταγωνιστικὸν κόστος.

γ) Δι' ἐκμηχανίσεως τῆς γεωργίας. Αἱ ἐπενδύσεις εἰς τὴν γεωργίαν δέον νὰ ἀποτελέσουν βασικὸν στόχον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἀγροτοβιομηχανίαν.

Στοιχεῖον σοβαρὸν διὰ τὴν ἀρίστην κατανομήν τῶν ἐπενδύσεων θεωρεῖται ἡ μέσῳ τοῦ προγράμματος διασφάλισις τῆς ἰσορροπίας ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων τομέων τῆς οἰκονομίας, καθὼς καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀποδοτικότητος εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων.

Γενικῶς διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀλματικὴ ἀνάπτυξις μιᾶς ὑπαναπτύκτου χώρας πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ :

α) Ὁ προγραμματισμὸς καὶ συντονισμὸς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς χώρας τόσον εἰς τὸν κρατικὸν τομέα ὅσον καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικόν.

β) Ἡ πειθάρχησις τῶν νόμων τοῦ αὐτοματισμοῦ τῆς ἀγορᾶς, οἱ ὅποιοι λειτουργοῦν αὐθορμήτως καὶ παρακωλύουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας.

γ) Ἡ ὀρθὴ καθοδήγησις καὶ ὀρθὸς προσανατολισμὸς τῆς ἰδιωτικῆς προτοβουλίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμβάλῃ αὕτη θετικῶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐν τέλει, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ διαδικασίᾳ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς ὑπαναπτύκτου χώρας δέον νὰ ἐκπηγάζῃ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς οἰκο-

νομικοκοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ δυνάμεων, ἦτοι νὰ εἶναι «ἐνδογενής», ὡς ὑποστηρίζουν τινές.

Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ὀφείλει κατ' ἀρχὴν νὰ βασιζέται ἐπὶ τῶν πραγματικῶς ὑφισταμένων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀναγκῶν καὶ δυνάμεων τῆς χώρας, τοῦ βαθμοῦ ἀναπτυξιακῆς προσαρμοστικότητος ταύτης καὶ νὰ μὴ ἐκτείνεται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς. Διότι ἄλλως, δύναται μὲν νὰ ἐμφανίζῃ ἀναπτυξιακὰς αἰχμὰς βραχυχρονίως, αἱ ὁποῖαι ὁμως δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν, μακροχρονίως, νὰ ἐνεργήσουν προωθητικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρξῃ μία «σωρευτικὴ διαδικασία» ἀναπτύξεως.

Ὡσαύτως, ἐὰν ἡ διαδικασία οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν ἐξασφαλίζῃ μίαν καθολικὴν, ἰσόμετρον, καὶ φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν τομέων τῆς οἰκονομίας καθ' ἅπασαν τὴν χώραν θὰ ὀδηγήσῃ ἀναποφεύκτως εἰς «ὕδροκεφαλικάς κρίσεις», αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνακόψουν τὴν πορείαν τῆς ἀνελιξεως καὶ θὰ προκαλέσουν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστώτος τῆς ὑφισταμένης κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἰσορροπίας.

Συμπερασματικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι μόνον τότε θὰ ἔχωμεν ὀδηγηθῆ εἰς μίαν πραγματικὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ὅταν ἔχωμεν ἐπιτύχει : α) ποιοτικὴν βελτίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, β) ποσοτικὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ γ) ἄνοδον τῆς τεχνικῆς βάσεως τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς, καθὼς ὑποστηρίζει ὁ Schlutz.

Διὰ τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἀσφαλῶς δὲν ἐξηγητήσαμεν τὸ θέμα, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐθίξαμεν τοῦτο εἰς τὰς γενικάς του γραμμάς, ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐν καιρῷ θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προβῶμεν εἰς μίαν ἐκτενῆ ἐξέτασιν καὶ ἀνάπτυξιν.